

Selge sõnum väärrib esiletõstmist¹

Riste Uuesoo

Selge sõnumi võistluse žürii liige

2024. aasta selge sõnumi võistlusele esitati 104 tööd ehk tublisti rohkem kui eelmisele võistlusele paar aastat tagasi.

Nagu varasematel aastatel oli ka seekord esitatud tööde hulgas blogisid, artikleid ja artiklikogumikke, ajakirjandusväljaandeid, tele- ja raadiosaateid, Facebooki lehti, asutuste koostatud juhendeid, kampaaniaplakateid ja -videoid ning hulk muid infomaterjale.

Kõiki auhinnale esitatud töid analüüsib žürii mitmest küljest, juhindudes selge keele standardist [ISO 24495-1:2023](#). Vaadatakse keelekasutust, teabe esitust ja kujundust, mis kõik on selge sõnumi edastamisel olulised. Tähtis on see, et sihtgruppi kuuluv inimene leiaks tekstist/videost/plakatilt talle vajaliku info kergesti üles, saaks sellest aru ja oskaks selle info põhjal tegutseda.

- **Keel.** Hea võistlustöö on täpse, läbimõeldud ja arusaadava sõnastusega ning asjakohase stiili ja tooniga.
- **Esitus.** Tekst on loogiliselt üles ehitatud ning liigendatud, mis hõlbustab teabe leidmist. Põhisõnum on selgesti eristuv ja kergesti leitav.
- **Kujundus.** Kujundus peaks toetama teksti sisu ning need kaks peaksid olema tasakaalus, nii et üks ei domineeri teise üle. Pilt väljendab sõnumit.

Niisiis ei avaldu sõnumi selgus üksnes arusaadavas keelekasutuses, vaid ka arusaadavas vormis. Tööde hindamise juhendi järgi vaatab žürii ka seda, kas võistlustöö on algupärane ja kas see kajastab mõnd uutset vaatenurka. Arvestatakse, kas ja milliseid muutusi võib see ühiskonnas laiemalt kaasa tuua ning kas sõnumi autor või tellija on tegutsenud eetilisel ja väärilt.

[Selge sõnumi auhinnaga](#) tunnustatakse eraisikuid, ettevõtteid ja organisatsioone, kes väärtustavad ilusat eesti keelt ja edastavad avalikkusele oma sõnumit kõige arusaadavamalt. Eesti Keele Instituudi ellukutsutud võistluse eesmärk on jagada eeskuju ja edendada selget suhtlust. Selge sõnumi patroon on õiguskantsler Ülle Madise.

2024. aasta auhinnasaajad

Selge sõnumi auhinnad antakse välja neljas kategoorias: tarbetekst, tarbepilt, tarbetekst koos tarbepildiga ja selge sõnumi edendaja. Igas kategoorias kuulutatakse välja parim selge sõnumiga töö ning mõni äramärgitud töö.

2024. aasta selge sõnumi edendajaks tunnistas žürii [ajakirja Eesti Loodus](#). Ajakiri on mõeldud inimesele, kes soovib süveneda, hindab loodust ja tunneb huvi Eesti teadlaste töö

¹ Artiklis on kasutatud võistlustöid tutvustavaid tekste.

vastu. Ajakirja toimetajad ja keeleteoimetaja on püüelnud selle poole, et üldsusel oleks teadlaste keelepruuki lihtsam mõista.

Pika traditsiooniga loodusajakiri võitiski žüriiliikmete südamed igale lugejale mõistetava ja kauni eesti keelega, mida ajakiri on hoidnud asutamisest alates. [Žürii](#) liige Rita Niineste tõstis selge sõnumi auhinna tänuüritusel esile ka eesti teaduskeele edendamist. See on oluline, arvestades, et Eestis tehakse teadustöid aina enam inglise keeles.

Enamik ajakirja toimetajaid on toimetuses töötanud väga pikka aega. See on aidanud järjepidevalt hoida head keelestiili ning küllap mõjutanud ka autorite ja lugejate keeletaju. Ajakirja ilusat eesti keelt on kiitnud ka lugejad.

Väärrib märkimist, et vähemalt nelja kuu vanuseid ajakirjanumbreid saavad huvilised lugeda veebiarhiivist juba tasuta. See võimaldab ajakirja artikleid käsitleda ka näiteks koolide õppetöös. Ajakirja peatoimetaja on Toomas Kukk, toimetajad on Piret Pappel ja Katre Palo ning keeleteoimetaja on Monika Salo.

Edendaja kategoorias märkis žürii ära [telesaate „TeadusEST”](#) ja [Eesti Rahvusraamatukogu Facebooki lehe](#).

ETV saatesarjas „TeadusEST“ käsitletakse mitmeid valdkondi, näiteks ökoloogiat, vaimse tervise ja haridusteemasid. Saates jagavad teadmisi ja praktilisi soovitusi oma ala asjatundjad. Vaataja saab teada, kuidas teadus mõjutab meie igapäevaelu ja miks on vaja uute avastustega kursis olla.

Eesti Rahvusraamatukogu Facebooki postitused on kaasahaaravad ja mängulised. Korraldatakse veebiviktoreid ja salmikonkursse, tähistatakse tähtpäevi ja antakse raamatusoovitusi. Teadmis- ja kultuurihuvilise publiku kaasahaaramise oskus näitab tegijate pühendumust ja leidlikkust.

Parima selge sõnumiga tarbeteksti auhinna pälvis [Tartu Ülikooli Kliinikumi patsiendiinfo andmebaas](#), mis koondab suure hulga igale patsiendile väga vajalikku infot. Kirjeldatakse haiguste sümptomeid, uuringuid ja protseduure, antakse juhtnööre enesehoolduse ja haiglaravi kohta. Arstilt või õelt saadud tegevusjuhised võivad ununeda, sellepärast on hea, kui selline teave on patsiendile kogu aeg kergesti kättesaadav.

Info on esitatud patsiendile arusaadavalt ja täpselt ning patsient leiab teda huvitava teabe kiiresti üles. Usutavasti on sellel andmebaasil arvukalt tänulikke kasutajaid. Andmebaasi on kokku pannud Tartu Ülikooli Kliinikum ja Jane Freimann.

Tarbeteksti kategoorias märkis žürii ära Politsei- ja Piirivalveameti e-trahviteate sõnastuse muutmise, [artiklikogumiku „Antropoloogiline: inimestega koos lahendusteni”](#) ning [Muhu valla arengukava 2035](#).

Politsei- ja Piirivalveamet muutis eelmisel aastal e-kirjaga edastatava trahviteate sõnastust, et see oleks selgem ja motiveeriks inimesi edaspidi kiirust mitte ületama. Trahviteates on nüüd konkreetselt öeldud, kus teate saaja trahvisummat näeb ja kuidas seda maksta saab. Teatesse lisati ka lause, millega politsei koputab inimeste südametunnistusele ja ühtlasi väljendab oma heatahtlikku suhtumist: „Usume, et Te ei kiirustanud meelega ja tegelikult soovite olla nende autojuhtide seas, kes parandavad Eesti liikluskultuuri.“ Politsei näeb kasu selles, et trahviteate saajad maksavad trahvi ära kiiremini ning hoiatustrahvi portaali kasutab maksmiseks rohkem inimesi.

Artiklikogumik „Antropoloogiline: inimestega koos lahendusteni“ valmis Antropoloogia Keskuse 10. sünnipäevaks. Selle sõnum on, et organisatsioonides ja ettevõtetes töötavate inimeste otsuste ja käitumise mõistmiseks on vaja neid inimestena kaasata ja uurida. Kogumikust leiab arutlusi ja intervjuusid, kirjutajateks on keskuse inimesed. Selget sõnumit täiendavad animaatori, kirjaniku ja karikaturisti Ave Taaveti humoorikad illustratsioonid.

Muhu valla arengukava väärrib tunnustust murdekeele kasutamise eest. Tänu sellele on valla arengukaval kindlasti rohkem lugejaid, kui arengudokumentidel tavaliselt on. Igat arengukavas käsitletud valdkonda illustreerib lõbus pilt ja toetab muhukeelne moto. Kuigi mandriinimene võib mõne sellise moto üle pikemalt mõtlema jääda, on need kohalikule rahvale igati selged sõnumid. Hea näide selle kohta, et ka ametlikus asjaajamises saab kõnelda keeles, mis on selle paiga rikkus ja omapära. Arengukavast pärineb ka mõttetera „Muhulane oo vali ja soab omadega ise õigeks!“.

Parima selge sõnumiga tarbepildi auhinna sai [Tervisekassa rinnavähi sõeluuringu visuaal „Katsu julgelt!“](#), mille kujunduse on teinud AD Angels. Kampaniaga esitatakse üleskutse kõigile naistele katsuda oma keha ning veenduda selles, et kõik on nii, nagu peab. Visuaalil olev QR-kood suunab õppevideole, mis annab täpsed juhised, kuidas iga naine saab oma rindade tervist kodust lahkumata kontrollida.

See on terviklikult lahendatud lühida, tabava ja julgustava sõnumiga video. Nagu žürii liige, Eesti Keele Instituudi vanem selge keele nõustaja Katre Kasemets „Keeleminutite“ sarja artiklis märkis, tõstis žürii siin esile naise keha uudset ja mitteisikulist kujutamist. Asjakohane, vajalik ja selge sõnum on edasi antud rõõmsate värvide ja jaatava hoiakuga. Elujaatav pildikeel rõhutab, et oma rindade tervise eest hoolitsemine on elu normaalne osa. Kujundaja on disaini- ja reklaamiagentuur AD Angels: Kärt Villmann (loovjuht), Liisbeth Kala (tekst), Elisabeth Juusu ja Eliise Raadik (disainerid) ning Annika Avikson (projektijuht).

Tarbepildi kategoorias märgiti ära [Elroni ja RMK metsaekspressi kaart](#). Sellelt kaardilt võivad avastada toredaid paiku nii matkahuvilised, rannapuhkuse nautijad kui ka looduslike huviväärsuste otsijad. Kaardilt leiab näiteks meteoriidikraatrid, kuklaste kuningriigi, paar pühapaika ja soolinnuse ning muidugi mitu lõkke- ja telkimiskohta – kokku üle 60 paiga. Tähtis on see, et kõigi nende kohtade lähedale saab sõita rongiga. Huvipakkuval viidal klõpsates leiab paiga kaardi, mõnel juhul ka geograafilised koordinaadid, ning võib lugeda tutvustust, mis on selles paigas vaatamisväärsed. Sealtsamast saab vaadata ka rongide sõiduplaani.

Parimaks selge sõnumiga tarbetekstiks koos tarbepildiga tunnistati [Eesti Rahvusraamatukogu tippteadja konsultatsioon](#). Eesti Rahvusraamatukogu nõustab uurimistöö kirjutajaid nii kohapeal kui ka veebis. Tippteadja konsultatsioonil tehakse tiir teadusinfo otsinguportaalil, kus uurimistöö tegija saab ligipääsu suurele hulgale maailma suurtele andmebaasidele. Peale selle aidatakse uurijal leida just tema huvile vastavat erialast kirjandust. Tippteadja võib olla nii õpilane, tudeng kui ka mõne konkreetse teema huviline.

Eesti Rahvusraamatukogu on infonõustamisi korraldanud alates 2018. aastast, ent tänu uuele tippteadja profiilile ja kampaaniasõnumitele anti 2024. aastal rekordarv konsultatsioone. Tippteadja kampaania autorid on Eesti Rahvusraamatukogu, Gete Tammann (idee ja tekst) ja Viktor Gurov (disain).

Kategoorias tarbetekst koos tarbepildiga märgiti ära [Riigi Infosüsteemi Ameti lühisaated „IT-vaatlik”](#), [Tervise Arengu Instituudi teavituskampaania „Hoiu õhk puhas“](#) (kujundus Trickster Studios) ja [Tervisekassa kampaania „Elav tõestus“](#).

Riigi Infosüsteemi Amet korraldab igal aastal rahvusvahelisel küberturvalisuse kuul teavituskampaania, milles kutsub üles järgima üldisi küberhügieeni reegleid ja leidma aega, et aidata ka oma lähedastel olla IT-vaatlik. Lühisaade „IT-vaatlik“ on ETV-s eetris igal esmaspäeva õhtul alates 30. septembrist 2024 kuni 2025. aasta kevadeni. Saates antakse nõu, kuidas petukirju ära tunda, internetis turvaliselt tegutseda ning mida on võimalik küberohu vastu enda kaitseks ette võtta. Praktilisi nõuandeid jagavad oma ala spetsialistid.

Teavituskampaaniaga „Hoiu õhk puhas!“ tuletatakse meelde, et e-sigarettide suitsetamine on keelatud samades kohtades, kus on keelatud ka tavasigarettide suitsetamine. Selleks et sõnum veipimise piirangute kohta selgemalt kohale jõuaks, kujundasid Tervise Arengu Instituut ja agentuur Trickster Studios keelumärgi, mis viitab mõlemale tegevusele. Sõnumit rõhutab selgitav lause „Suitsetamiskeeld kehtib ka e-sigaretile“.

Kampaaniaga „Elav tõestus“ kutsutakse naisi emakakaelavähi sõeluuringule ning kinnitatakse, et varakult avastatud haigust on kergem ravida. Oluline on oma tervist kontrollida. Kõneisikute lood julgustavad ja annavad lootust.

Märgakem sõnumeid, milles sõnumi saajasse suhtutakse lugupidavalt ja sõbralikult ning teave edastatakse keerutamata ja selgelt. Eesti Keele Instituut jagab selge sõnumi auhindu jälle 2026. aastal.